

Kloosterkerk

26 mei 2024 – Trinitatis

Lukas 16,19-31– Cantate 'Brich dem Hungrigen dein Brot'(BWV 39)

ds. Rienk Lanooy

Deze dienst is ook (terug) te zien en te beluisteren via <https://youtu.be/HYGijlVbT8Q>

Gebed om ontferming

Overall vandaan gekomen
zijn we hier samen
in uw huis, trouwe God
Laat ons dan
hier ook werkelijk zijn
niet met onze gedachten
nog bij de gedoetjes
van zo-even
niet al
bij de dag van morgen
met zijn eigen zorgen
maar bij u en bij elkaar
met ogen
die werkelijk zien
en oren
die willen horen
met een hart
dat openstaat
voor wie onze wegen kruist
want we zouden U
zomaar kunnen tegenkomen
in wie we van dichtbij
over het hoofd zien
en daarom bidden wij U:
Heer, ontferm u...

Laat ons dan
hier ook werkelijk zijn
in uw huis
met ware aandacht
voor elkaar
en oprechte
verbondenheid
want we komen
hier niet alleen
om iets te halen
maar ook
om onszelf te brengen
als deel
van een gemeenschap
die ons weghaalt
uit ons allerindividueelste
en soms zo eenzame ik
een gemeenschap die ons
boven onszelf uittrekt
tot op U
die ons draagt
en verbindt
en daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Laat ons dan
hier ook werkelijk zijn
in uw huis
biddend, zingend, spelend
want in het alledaagse leven
zijn we elkaar
weer snel
uit het oog verloren
Het wereldnieuws
grijpt ons immers
bij de kladden
er is zorg
over de kloven
die wij ook zelf scheppen
ons verweer
tegen de beukende commercie
die ons
doet willen
wat we niet willen
is soms zo zwak.
O God, houdt ons bijeen
als kinderen van Adam
geschapen naar uw beeld
en daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Bij de lezingen

De bijbel spreekt niet zozeer over een armoedeprobleem, dan wel over een rijkdomprobleem en ze ziet dat in eerste instantie niet zozeer als een economische kwestie, maar als een van de menselijke attitude. Vandaar dat de meeste aandacht in de parabel over de rijke mens en Lazarus die aanstonds klinkt naar de rijke uitgaat. Hij is het die spreekt, die vraagt, die smeekt. Lukas hanteert er een scherpe pen, beeldrijk ook, bijna karikaturaal; niet om te zeggen hoe het zal gaan, maar wat een mens te doen staat. Die oproep kenmerkt ook de cantate die opent met een citaat van de profeten: 'Breek je brood met de hongerigen', want daarmee ga je op de Eeuwige zelf lijken, die barmhartig is.

Preek

'Waar liggen eigenlijk alle vervelende mensen?', vroeg de Engelse schrijver Charles Lamb (1775-1834) zich af toen hij met zijn zus Mary over een kerkhof wandelde. Volgens de grafinschriften waren de graven immers alleen maar gevuld met aardige, liefhebbende, toegewijde, dierbare, onbaatzuchtige mensen, terwijl je bij leven toch ook mensen tegenkomt waar je een ander gevoel bij had, of zij bij jou. Onaardige, lastige, zeurende, egoïstische, types waar je niets mee hebt, of zij niet met jou.

Wat zou er op het graf van de rijke uit de parabel hebben gestaan? Hij wordt immers ordentelijk begraven na zijn dood. 'Hier ligt onze rijke reus, bij leven liefdevol en genereus'. Zoiets? Want zo vervelend en slecht was hij toch niet. Rijk was hij, ja, maar niet gierig. Geen zure vrek: iedere dag feest, Prada, Dior, Vuitton om mee te shinen. Hij genoot tenminste van het leven.

En wat stond er dan op het graf van die arme, genaamd Lazarus? Ja, gemeente, nu wordt het lastiger. Want de parabel vertelt niet van een graf, maar van engelen die hem rechtstreeks naar de schoot van Abraham begeleiden: 'In paradisum deducant te angeli'.

We zijn aan het begin van de parabel, dat 'over the top'-verhaal van die twee mensen, en meteen zie je al in een paar pennenstreken uitvergroot wat het verschil is tussen die rijke mens en die arme Lazarus. Dat verschil is niet zozeer dat de één rijk is en de ander arm met de impliciete conclusie dat de één daarom goed is en de ander slecht. Dat zou al te voorspelbaar zijn, om niet te zeggen moralistisch. Het is niet zo dat de rijke slecht is, omdat hij rijk is; want dan zou Lazarus goed zijn, omdat hij arm is – zo werkt het niet, ook niet in de bijbel. Abraham, Salomo, Job, ze zijn of worden schathemeltjelijk met de zegen van de Eeuwige.

Nee, er is een ander verschil en dat is dit: de rijke man wordt afgeschilderd als een mens alleen, terwijl Lazarus anderen om zich heen heeft. Dat begint al met zijn naam. Lazarus is de Griekse vorm van het Hebreeuws El'azar, en dat betekent 'God is mijn hulp'. Dat is de kern. Ook van wat wij hier doen: 'Onze hulp is in de naam van de Heer', zingen wij hier, zondag aan zondag. Wij zijn hier niet alleen voor onszelf, maar we zijn uit onze huizen gekomen om met elkaar te zijn in dit Godshuis: het gaat hier om de ontmoeting met de Eeuwige die onze hulp is en de ontmoeting met de ander die onze hulp kan zijn of wij voor haar...

Maar die rijke mens in het verhaal is alleen: niemand wordt in zijn nabijheid genoemd. Ja, zegt u, hij zal toch niet in zijn eentje gefeest hebben. Nu ja, je kunt een huis hebben vol feestgedruis, je kunt zitten in een vol stadion, een gevulde kerk, maar niettemin ontegenwoordig alleen zijn. Want kwamen ze op die feesten wel werkelijk voor hem, of toch nog net iets meer voor zijn fortuin? 'Als je wint, heb je vrienden...', zongen Herman Brood en Henny Vrienten, 'rijen dik, "echte: vrienden'. En als de rijke mens zijn laatste adem uitblaast, begraven wordt (er staat niet bij door wie) en zijn ogen opslaat in de onderwereld, zit hij daar moederziel alleen. Dat is misschien wel de echte hel: de eenzaamheid, de totale verlatenheid, de mens vervreemd van zijn naaste en daarmee van zichzelf. Alleen op de aarde geworpen, en alleen van de aarde weggenomen en daar tussenin ten diepste alleen maar eenzaamheid. De autonome mens die voor zichzelf op zoek is naar... ja, naar wat eigenlijk? We hebben alles, maar we weten niet meer wie we zijn. We hebben geld, maar geen woorden meer: de rituelen zijn verbleekt, de oude verhalen verstomd, een gemeenschap die langzaam opdroogt, maar we voelen ons er niet per se beter door. De eenzame stilte maakt angstig en wordt vliegensvlug weer met iets 'leukigs' opgevuld. Zo is de mens. Zo is deze rijke mens: hij is alleen. En hij weet misschien niet wat de Eeuwige op een van de eerste bladzijden van de bijbel al hardop constateert: het is niet goed dat de mens alleen is.

En hij had niet alleen hoeven te zijn, die rijke, want op zijn deurmat lag een mens van vlees en bloed. Arm, dat wel, maar een mens. En deze mens was tot verbinding in staat. Er zijn immers honden die naar hem toe komen om zijn wonden te likken. En er zijn engelen die hem begeleiden op zijn laatste reis en zijn eindbestemming is niet een goed gevulde portemonnee, maar de warmte van de schoot van Abraham die zijn woordvoerder is. En hij heeft die naam, Lazarus, God is mijn hulp.

Maar bij leven en welzijn heeft de rijke man hem nooit gezien. Hij kende hem wel, zelfs zijn naam kent hij, maar hij zag hem niet. Er was geen contact: de honden waren medemenselijker met Lazarus dan de rijke. Die zat in zijn bubbel, was zichzelf genoeg. Hij stond zichzelf niet toe geraakt te worden door de ander.

U begrijpt wel dat Lukas met deze gelijkenis niet wil beschrijven hoe het toegaat na de dood. Nee, juist in de overdrijving van alles, in het karikaturale ervan, worden twee wegen zichtbaar die een mens kan gaan, de rijke mens, welteverstaan, over wie het in deze gelijkenis gaat. Hij kan de eenzame weg gaan van de zelfgenoegzaamheid, van genoeg hebben aan jezelf. Hij is die weg gegaan. Er is een kloof tussen zijn wereld en die van de ander. Tussen rijk en arm. Hij wil niet zien dat er een verband is tussen die twee, misschien niet eens altijd een oorzakelijk verband, maar wel een moreel verband. En dus sluit hij het liefst zijn ogen, want wat je niet ziet, bestaat niet. 's Avonds doet hij zijn hek en de rolluiken dicht en vanachter de slagboom van zijn gated community is hij de koning te rijk.

We spreken in onze dagen veel over de kloven die er in onze maatschappij bestaan: die tussen rijk en arm, tussen mannen en vrouwen, immigranten en gewortelden, tussen zeven vinkjes en geen vinkjes, stad en platteland. En ze zijn er ook die kloven, en er zijn ook mensen die er belang bij hebben dat ze er zijn en blijven, dat is hun – ook politiek – verdienmodel, maar dit verhaal vertelt van een andere weg. Die van Mozes en de profeten. En die vertellen ons niet hoe we de kloof tussen arm en rijk eens even zullen gaan oplossen, maar wel dat van ieder mens iets gevraagd wordt, nl. zo te leven dat je de naaste liefhebt als jezelf. En die naaste is niet degene die je na rijp beraad uitkiest als object van je liefdadigheid, maar dat is degene die op je stoep ligt, onaangekondigd, en soms ook gewoon erg lastig. En dan gaat het er misschien nog geen eens om dat je gelijk je portemonnee trekt, maar allereerst dat je die ander ziet als mens, als medemens en dat je daarom iets met die ander hebt. De straatkrant verkoper bij de ingang van de supermarkt, de vreemdeling die jou aanspreekt. Dat hij/zij, niet minder dan jij, geschapen is naar Gods beeld.

Kijk in de parabel gaat het over één rijke, maar aan het einde vertelt hij dat hij nog vijf broers heeft die hij wil redden. Samen zes broers, en vreemd: blijkbaar hebben ze niet in de gaten gehad, die zes, dat er nog een broer is, een zevende. Hij is geen zoon van hun vader, maar wel is hij, net als zij, een kind van de Vader. En daarmee is hij niet per se beter dan zij: ook armen kunnen vervelend zijn, ze zijn niet heilig, niet goed omdat ze arm zijn, maar zoals een vervelende broer of zus toch je broer of zus blijft, blijft Lazarus de medemens van de rijke en zijn broers. En in zijn armoede doet hij een appel op de ander, geeft hem de kans om zijn naaste te zijn.

Het is zoals de titel van de cantate het ons vertelt. Het betreft een citaat van de profeet Jesaja: Bricht dem Hungrigen DEIN Brot, staat daar. Geef aan de hongerige van jouw brood. Bach drukte dat breken van het brood in het eerste deel prachtig uit – u heeft het misschien gehoord. Telkens een stukje... want het gaat erom dat er iets van jou naar de ander gaat, of van de ander naar jou, als jij het nodig hebt. En dat begint met het besef dat je elkaars gelijke bent, en dat jouw brood niet zozeer jouw eigendom is, maar eerder je de kans geeft om daarmee de wet en de profeten ten uitvoer te brengen.

Als die rijke man dat nu eens begrepen had. Ja, dan was zijn grafscript in overeenstemming geweest met zijn wezen. Wie weet was het dan iets geworden in de trant van: Hier ligt een rijk man, goddank genoot ook zijn naaste ervan.

Bronnen:

- Interview met Claartje Kruijff – website *Trouw* 24 mei 2024
- Column Bert Keizer in *Trouw* 24 mei 2024
- Een preek van Coen Wessel

Gebeden, stil gebed en onze vader

Wij danken u, o God, voor de ware zuster- en broederschap tussen mensen als fundament van ons wezen. Want zo zijn wij met elkaar verbonden zoals u dat bent met ons niet alleen als het U uitkomt niet alleen als het ons uitkomt, maar voorgoed.	de goede kant op: oorlog en dreiging mensen die elkaar doden een opwarmende aarde en het machteloze gevoel dat de een zorgelijk maakt en de ander doet vluchten in de ontkenning. – een land dat naar richting zoekt en dat niet per se in verbinding maar ook in het wegzetten van de ander als het probleem – een stad altijd op zoek naar hoe de cohesie versterkt kan worden door cultuur en kunst door de simpele ontmoeting door samen te leren op school en universiteit door te sporten	en te bouwen – een kerk ook deze waarin we de eenzaamheid die er onder alle lagen van de bevolking is niet altijd zien en niet altijd laten zien en waarin tegelijkertijd gemeenschap is en daarom bidden wij voor wie ziek zijn gerustgesteld of ontgoocheld door een uitslag of iets daar tussen in voor wie verdrietig zijn om wat en wie verloren is gegaan en niet meer terugkomt voor wie wij een thuisgeven dichtbij en we zeggen in stilte wat ons zo bezighoudt... door Jezus Christus onze Heer die ons leerde bidden...
Dat we van daaruit onze levensweg gaan met onze ogen gericht niet zozeer op problemen maar op mensen met hun zorgen en vragen zoals wij die ook zelf hebben.		
En daarom noemen we wat ons bezighoudt: – een wereld waarin alles schuift en niet per se		

Wanneer u vaker inspiratie ontleent aan de preken en gebeden die klinken in de Kloosterkerk, stellen wij u voor om een gift over te maken op NL 29 INGB 0000 0585 71 ten name van Stichting Kloosterkerk.

U steunt ons werk ermee!